

Studentombudet UiB og NHH
Universitetet i Bergen
so@uib.no

Prorektor for utdanning

Ref.	Din ref.	Dato
20090901		09.09.20

Notat om likebehandling

Notatet gjelder krav til likebehandling når det stilles vilkår i medhold av universitets- og høyskoleloven § 3-3 tredje ledd og § 3-10 andre ledd om obligatorisk undervisningsaktivitet (jf. forskrift om opptak mv. ved UiB § 5-5) for å bestå et emne. Praksis, labarbeid, etc. er her omfattet av begrepet obligatorisk undervisning.

1 Oppsummering av saken

I notatet svarer jeg på spørsmål om rammeverket for tilpassing av obligatoriske undervisningsaktiviteter som følge av Covid-19 mv. De rettslige rammene for obligatorisk undervisning er ikke endret, men situasjonen har gjort at flere studenter enn normalt har behov for tilpasninger.

1.1 Kort om obligatorisk undervisning

Obligatorisk undervisning fastsettes av institusjonene som del av studieplanene (jf. uhl. § 3-3 tredje ledd) og er vilkår for å få avlegge eksamen (jf. uhl. § 3-10 andre ledd). I realiteten er det anledning til å utsette gjennomføring av obligatorisk undervisning til etter eksamen er gjennomført og obligatorisk undervisning må således sees på som vilkår for å bestå et emne eller en utdanning; ordlyden i universitets- og høyskoleloven § 3-10 andre ledd må altså ikke tolkes bokstavelig.

2 Rettsgrunnlag

Som nevnt over er rettsgrunnlaget universitets- og høyskoleloven §§ 3-3 tredje ledd og 3-10 andre ledd. I tillegg til reglene i universitets- og høyskoleloven vil forvaltningsretten generelt gjelde for saker hvor det stilles vilkår. Herunder forvaltningsprinsippet om likebehandling og den såkalte vilkårs læren.

2.1 Universitets- og høyskoleloven § 3-3 tredje ledd

Den generelle regelen om institusjonens mulighet til å stille vilkår om obligatorisk undervisning går frem av universitets- og høyskoleloven § 3-3 tredje ledd, der styret gis hjemmel til å fastsette studieplan med bestemmelser om obligatoriske kurs, praksis og lignende.

2.2 Universitets- og høyskoleloven § 3-10 andre ledd

Begrensningen i institusjonens mulighet til å stille vilkår med hjemmel i universitets- og høyskoleloven § 3-3 tredje ledd går frem av forarbeidene til universitets- og høyskoleloven § 3-10 andre ledd. Bestemmelsen gjaldt den gang adgangen til å gå opp til eksamen som privatist, men med tanke på de to forvaltningsrettslige prinsippene nevnt like under må en legge til grunn at institusjonen ikke kan kreve strengere vilkår for studentene når vedtaket det stilles vilkår for å oppnå er det samme; altså eksamen.

Begrensningen det er tale om er for det første at kurset, oppgaven, praksisopplæringen el. i seg selv gir en vesentlig kompetanse eller ferdighet som er en del av formålet med utdanningen, og for det andre at denne kompetansen eller ferdigheten ikke kan prøves ved ordinær eksamen (ot.prp.nr.85 (1993-1994) s. 67; jf. uhl. § 3-10 andre ledd, ot.prp.nr.79 (2003-2004) s. 83 og uhl. 1995 § 40 nummer 2).

2.3 Likebehandlingsprinsippet

For at saksbehandlingen i forvaltningen skal være rettfærdig og forutsigbar er det knesatt et prinsipp om likebehandling. Det medfører at en ev. forskjellsbehandling må være saklig og rimelig. Likebehandlingsprinsippet har tradisjonelt stått ganske sterkt i universitets- og høyskolesektoren, men det er likevel vide muligheter for å forskjellsbehandle studentene så lenge forskjellsbehandlingen er saklig og rimelig. Den vanligste forskjellsbehandlingen er tilpasning for studenter med særskilte behov i samsvar med universitets- og høyskoleloven § 4-3 femte ledd. I likestillings- og diskrimineringsloven § 11 har lovgiver også satt likebehandlingsprinsippet til side i en del tilfeller.

2.4 Vilkårslæren

Vilkårslæren setter begrensninger for forvaltningens mulighet til å stille vilkår. Ifølge Graver (2015)¹ er det tre begrensninger i adgangen til å stille vilkår; lovlighet, saklighet og forholdsmessighet.

Lovlighet medfører at det ikke må være hindringer i lovgivningen som setter begrensninger i retten til å stille vilkår. Dersom det er det må vilkårene stilles innenfor de lovbestemte rammene.

Saklighet medfører at det må være saklig sammenheng mellom vilkåret som stilles og vedtaket det er stilt som vilkår for å få gjennomført. På dette saksområdet vil det si at det må være saklig sammenheng mellom den obligatoriske undervisningen og læringsmålene i emnet.

Forholdsmessighet medfører at vilkåret ikke må være uforholdsmessig tyngende.

2.4.1 Lovlighet og rammeplaner

Universitets- og høyskoleloven § 3-2 andre ledd gir departementet hjemmel til å fastsette rammeplaner for enkelte utdanninger. Kravene som stilles for gjennomføring av en utdanning i slike rammeplaner må følges og setter begrensninger eller krav til hvilke vilkår institusjonen kan eller skal stille på enkelte utdanninger.

3 Min vurdering

Som følge av covid-19 er det et økt behov for tilrettelegging for studenter i spesielle situasjoner. Slik tilrettelegging er i hovedsak hjemlet på individnivå i universitets- og høyskoleloven § 4-3 femte ledd. Siden det nå gjelder en større mengde studenter er det altså spørsmål om rammene for endring av obligatorisk undervisning, også utenom den individuelle tilretteleggingen.

Rammene for obligatorisk undervisning er at «kurset, oppgaven, praksisopplæringen el. gir i seg selv en vesentlig kompetanse (ferdighet) som er en del av formålet med utdanningen [og] denne kompetansen kan ikke prøves ved ordinær eksamen» (ot.prp.nr.85 (1993-1994) s. 67). Slik undervisning må gå frem av studieplanen (jf. uhl. § 3-3 tredje ledd). Forutsetningen for å fastsette obligatorisk undervisning er med andre ord at den obligatoriske undervisningen er nødvendig for å sikre at studenten har de kunnskaper og ferdigheter som kreves for å bestå det aktuelle emnet ved institusjonen.

Dersom det skal gjøres tilpasninger i den obligatoriske undervisningen må institusjonen sikre at det ikke fører til en reduksjon av de faglige krav som stilles (jf. uhl. § 4-3 femte ledd siste setning). Det medfører blant annet at det ikke er anledning til å utvide fraværs grensen for

¹ Graver, HP (2015) *Alminnelig forvaltningsrett*. Universitetsforlaget, Oslo.

enkelte studenter uten å gjøre andre tiltak. Fraværsgrensen skal i utgangspunktet være satt akkurat på det nivå som er nødvendig for å ivareta kvaliteten i utdanningen, verken høyere eller lavere.

Det er i hovedsak to mulige tiltak som kan gjøres når behovet for tilrettelegging er stort. Den ene er å stille kompenserende vilkår. Det vil si at institusjonen stiller andre vilkår til den enkelte student enn det som går frem av studieplanen. Hjemmel til å endre vilkårene på den måten går frem av uhl. § 4-3 femte ledd. Som nevnt over er kravet at det ikke fører til en reduksjon av de faglige kravene. Vedtak om tilrettelegging er enkeltvedtak.

Selv om universitets- og høyskoleloven § 3-3 tredje ledd stiller krav om at obligatorisk undervisning skal gå frem av studieplanen vil trolig ikke kravet være så strengt at det må gå frem av studieplanen dersom det er gitt tilrettelegging i samsvar med universitets- og høyskoleloven § 4-3 femte ledd. I slike tilfeller er det trolig tilstrekkelig at tilretteleggingen som er gitt opprettholder de faglige kravene i utdanningen.

Det andre mulige tiltaket er å endre studieplanen. Det er et tiltak som kan benyttes dersom institusjonen mener det er nødvendig å senke de faglige kravene i et emne. Et slikt tiltak kan for eksempel benyttes dersom fraværsgrensen skal endres uten at det settes i verk andre tiltak. Formålet her er således å utdanne studentene i tide, men med lavere faglig kvalitet enn det som ellers er vanlig. Endring av studieplanen før oppmeldingsfristen er forskriftsendring, mens endring etter oppmeldingsfristen er enkeltvedtak.

Å utsette den obligatoriske undervisningen til et senere tidspunkt er en tredje mulighet, men vil ikke regnes som verken tilrettelegging eller endring av studieplan dersom utsettelsen gjelder alle studentene på et emne. Et slikt vedtak er et enkeltvedtak.

3.1 Særlig om likebehandling

Likebehandling av studentene i forbindelse med tilpasninger for covid-19-situasjonen er ikke så strengt at en ikke kan behandle studentene forskjellig, men de faglige kravene må være like. En kan altså ikke lempe på de faglige minstekravene for én gruppe studenter og ikke en annen, med henvisning til covid-19. Det er derimot anledning til både å endre måten en oppnår kravene på og fravike dem for alle studentene, som beskrevet over.

Sindre R. Dueland

Bergen / 9. september 2020

(sign.)

Studentombud